

РЕЙ БРЕДЪРИ НОЩЕН РАЗГОВОР ЗА ВАША СМЕТКА

Превод от английски: Нели Константинова, 1982

chitanka.info

Чудеше се какво му припомни това старо стихотворение, но то се въртеше из главата му:

*Какво ще стане, помисли, какво ще стане,
ако внезапно жиците по неизброими черни стълбове
попият многословния потоп, минаващ
по цяла нощ и всяка нощ, и съхранят
те чувствата и смисъла на всичко?*

Той се замисли. Как беше по-нататък? А, да...

*И врязани като трион в нощта,
те всичко съберат по философски
и думите назад избълват,
тъй както слабоумното дете.*

Той пак се позамисли. Как продължаваше?... Чакай...

*Тъй зварът безразсъден,
събрал съкровище от гласни и съгласни,
като по чудо съхранява само лошия ни пример
и знае ли с уста, процежда непонятен шепот
с ритъм на пулс —
брътвеж, при всеки дъх изфъфлен.*

*Тъй някой нощем се пробужда
от остър звън и вдига телефона
и чува глас като гласа на дух Свети,*

*дошъл далеч от мъглявините —
това чудовище, стаено в жиците.
което със свистене и призвущи
през лудостта ма континентите и времето
ти казва Ало!
и след това отново — Ало!*

Той си пое дъх и довърши:

*На тази тъпа твар —
звяр електронен, сляп и безпросветен,
човече мъдър, как ще отговориш ти?*

Той седеше безмълвен.

Той, един осемдесетгодишен мъж. Седеше в пустата стая на пустата къща на една пуста улица в един пуст град на пустата планета Марс.

Седеше и чакаше, както бе стоял досега — вече петдесет години.

На масата пред него имаше телефон, който не се бе обаждал от много, много време.

А сега телефонът избръмча в някакво потайно приготвление. Може би то именно му бе припомнило стихотворението...

Ноздрите му потрепнаха. Зениците се разшириха.

Телефонът отново избръмча леко.

Той се наведе напред с поглед, впит в телефона.

Телефонът... иззвъня.

Дръпна се рязко назад и столът падна. Той извика, изкрещя:

— Не!

Телефонът пак иззвъня.

— Не!

Той се пресегна, стигна го и го блъсна о масата. Апаратът падна от поставката точно в момента, когато звънеше за трети път.

— Не... о, не, не — едва произнесе той, като прикри гърди с ръцете си, главата му се тресеше, в краката му беше телефонът. — Това е невъзможно... не може да бъде...

Защото сега той бе сам в стаята в пустата къща на планетата Марс, където не живееше никой друг, жив бе само той, кралят на Безплодния хълм...

И все пак...

— ... Бартън...

Някой го повика по име.

Не. Някъде далеч в пустинните земи нещо цвърчеше като щурци и цикади.

Бартън? — помисли си той. — Та това... Това съм аз!

Тъй отдавна не бе чувал някой да произнася името му, че го бе забравил. А пък не можеше сам себе си да вика по име. Той никога не беше...

— Бартън — чу се от слушалката. — Бартън. Бартън. Бартън.

— Млъкни! — изкрещя той.

Ритна слушалката и се наведе запъхтян и облян в ситна пот, за да вдигне телефона на мястото му.

Но преди да го стори, онова проклето нещо отново иззвъня.

Този път той му се закани с юмрук, после стисна слушалката, сякаш да удуши звука, но като видя, че ставите на пръстите му са побелели, отпусна я и се вслуша в мембраната.

— Бартън — произнесе далечен глас, може би на милиони мили далеч от него.

Той изчака сърцето си да се поуспокои и отвърна:

— Бартън е на телефона.

— Добре, добре — рече гласът, сега само на милион мили оттам. — Знаеш ли кой ти се обажда?

— Господи! — възкликна старецът. — За половината ми живот сега за пръв път ми се обаждат... трябва ли да си правим шеги?

— Прощавай. Глупаво е от моя страна. Ти, естествено, няма да познаеш собствения си глас по телефона. Никой не може. Всички ние сме свикнали да възприемаме гласа си само през костта на черепа. Бартън, обажда се Бартън.

— Какво?!

— А ти какво си помисли? — попита гласът. — Че е капитанът на някой кораб? Да не би да си помислил, че някой е дошъл да те спаси?

— Не.

— Коя дата сме?

— 20 юли 2097 година.

— Боже мой! Шестдесет години! И ти оттогава стоиш и чакаш да дойде кораб от Земята?

Старецът кимна.

— Е, сега, старче, разбра ли кой съм?

— Да. — Той потръпна. — Спомних си. Ние сме един и същ човек. Аз съм Емил Бартън и ти си Емил Бартън.

— С една малка разлика — ти си на осемдесет, а аз само на двадесет години. Целият живот е пред мен!

Старецът се усмихна и после заплака. Седеше и държеше слушалката в ръка като загубено, уплашено дете. Разговорът бе непоносим и не биваше да продължава, но той все пак не затваряше. Като дойде на себе си, доближи слушалката до устата си и извика:

— Ей, ти там! Слушай! Господи, само да можех да те унищожа! Но как? Ти си само глас. Да можех да ти покажа колко самотни бяха тези години. Престани, унищожи се! Да знаеше само какво е да се промениш от това, което си ти, до това, което съм аз днес, тук, сега, на този край на телефона.

— Изключено! — изсмя се някъде отдалеч гласът на младия Бартън. — Не мога да ти кажа дали изобщо някога ще получиш това повикване. Всичко е техника. Ти говориш със записи, нищо повече. Сега е 2037 година. Шестдесет години от твоето минало. Днес на земята избухна атомна война. Всички колонии бяха извикани от Марс и всички заминаха с ракетите. Мен ме забравиха.

— Спомням си — промълви старецът.

— Сам на Марс — изсмя — се младият глас. — Месец, а може би и година, но какво от това? Имам храна и книги. В свободното си време направих колекция от записи. Десет хиляди думи, реплики с моя глас, свързани с телефонни системи. През следващите месеци ще ти се обаждат и ще има с кого да си говоря.

— Да.

— След шестдесет години моите собствени записи ще ми се обаждат. Не вярвам, разбира се, че тогава още ще бъда на Марс и това е просто една моя хубава шега, нещо да си запълвам времето. Наистина ли си ти, Бартън? Наистина ли съм аз?

От очите на стареца бликнаха сълзи.

— Да.

— Аз направих хиляди Бартъновци, записи, реагиращи на всякакви въпроси, в хиляди марсиански градове. Цяла армия от Бартъновци по целия Марс, докато чакам корабът да се върне.

— Глупак — старецът уморено поклати глава. — Ти чакаш шестдесет години. Ти остаря в чакане, винаги сам. И сега ти си станал аз и пак си сам в пустите градове.

— Не се надявай да ти съчувствам. Ти си като скитник в чужда страна. Аз не мога да бъда тъжен. Аз съм жив, когато правя тези записи. И ти си жив, когато ги слушаш. И ние не можем да се разбираме един друг. Нито можем един друг да се унищожим, макар че разговаряме двамата — единият като автомат, другият — топло и човешки. Аз съм човек сега. Ти ще бъдеш човек по-късно. Това е лудост. Аз не мога да плача, защото не познавайки бъдещето, мога да бъда само оптимист. Тези скрити записи оживяват само при емоционален стимул от твоя страна. Можеш ли да искаш от един мъртвец да плаче?

— Престани! — извика старецът. Усети познатото пълнене на болката. Мрачина и гадене се надигнаха в него. — Боже мой, ти си бил безсърдечен. Махни се!

— *Бил съм ли, старче?* Аз съм. Докато тези ролки се въртят, докато броячи и тайни електронни очи четат, подбират и подреждат думите, които трябва да ти изпращат, аз ще бъда млад и жесток. И ще продължавам да бъда млад и жесток дълго след твоята смърт. Дочуване.

— Почакай! — извика старецът.

Телефонът щракна.

Дълго време Бартън държа слушалката в ръка. Сърцето му се сковаваше от остра болка.

Каква лудост е било това. Колко глупави, нелепи и екзалтирани са били онези начални самотни години в младостта му, когато

инсталираше телефонните мозъци, записите и програмираше повикванията.

Телефонът иззвъня.

— Добро утро, Бартън. Обажда се Бартън. Седем часът е. Ставай и се радвай на живота!

Пак!

— Бартън? Обажда се Бартън. На обед имаш да ходиш до град Марс да инсталираш телефонен мозък. Рекох да ти припомня.

— Благодаря.

Телефонът!

— Бартън? Бартън е. Не искаш ли да обядваме заедно? В ресторант „Ракета“?

— Добре.

— Довиждане. До скоро виждане.

Ззззззззз!

— Ти ли си, Бартън? Хрумна ми да ти се обадя. Горе главата и тъй нататък. Утре следобед трябва да пристигне да ни вземе спасителният кораб.

— Да, утре, утре, утре, утре.

Изщракване.

Но годините изгаряха една по една, оставаше само димът. Бартън бе обезгласил коварните телефони и техните уместни, винаги уместни остроумия. Трябваше да му се обадят чак като навърши осемдесет, ако дотогава е още жив. И ето днес телефонът звъни, миналото диша в ухото му, шепне, припомня.

Телефонът!

Остави го да си звъни.

Няма да вдигам, помисли си той.

Звън!

Там въобще няма никой, помисли той.

Звън!

Все едно със себе си да говориш, помисли той. Само че по-друго. Господи, колко по-различно!

Усети, че ръката му вдига телефона.

— Здравей, стари Бартън, тук е младият Бартън. Днес навърших двадесет и една! През последната година монтирах телефонни мозъци в още двеста града. Целия Марс съм заселил с Бартъновци!

— Да. — Старецът си припомни онази нощ преди шестдесет години, когато сновеше из сините хълмове и железните долини с камион, пълен с разни машинарии, подсвиркваше си и бе щастлив. Още един телефон, още една връзка. Да правиш нещо. Нещо умно, хубаво и тъжно. Скрити гласове, скрити, скрити. В онези младежки години, когато смъртта не бе смърт, времето не бе време, а старостта бе слабо ехо от дългата пещера на предстоящите години. Този млад идиот, този садистичен глупак хич не се е замислял, че един ден ще жъне каквото е посял.

— Снощи — продължи Бартън, който бе на двадесет и една — седях сам в едно кино в пустия град. Пуснах си един стар филм на Лаурел и Харди. Боже, колко се смях!

— Да.

— Хрумна ми една идея. Записах гласа си хиляди пъти на лента. Като я включа на различни места из града звучи, сякаш има хиляди души. Утешителен шум, шумът на тълпа. Записах по същия начин и врати, които се затръшват, детски песни, записи от музикбоксове, всичко с часовников механизъм. И ако само слушаш, без да гледаш през прозореца, всичко е добре. Но погледнеш ли, илюзията пропада. Струва ми се, че почвам да се чувствам самотен.

— Това е първият признак — забеляза старецът.

— Какво?

— За пръв път признаваш, че си самотен.

— Опитах и с миризми. Вървя си по празните улици и от къщите лъха миризма на бекон, яйца, шунка или филе. И пак чрез скрити механизми.

— Лудост.

— Не, самозащита!

— Уморен съм — и старецът внезапно затвори телефона. Не можеше да издържа повече. Миналото го задушаваше...

Олюлявайки се, той се спусна по стълбата и излезе.

Градът бе тъмен. Вече не горяха червените неони, нямаше музика, нито се рееше мирисът на готвено. Отдавна бе изоставил илюзиите на механическата лъжа. Чуй! Не са ли това стъпки? Помириши! Не е ли това ягодова торта? Беше прекратил всичко.

Тръгна към канала, където звездите се отразяваха в тръпнешката вода.

На дъното като рибни пасажи ръждясваха роботите, които той бе конструирал през онези години, за да насели Марс; после, схванал ужасен безумието на тази идея, той им бе дал команда: леви-десни! — да се хвърлят в дълбините на канала. Те избълбукаха като празни бутилки и потънаха. Той ги бе убил и не изпита никакви угризения на съвестта.

В една тъмна вила едва чуто иззвъня телефон.

Той отмина. Телефонът млъкна.

В друга вила пред него отново иззвъня телефон, сякаш знаеше, че той ще мине оттам. Затича. Звънът остана зад него. Само за да го пресрещне друг звън, сега от тази къща — после от онази, после следващата и онази там! Забърза още повече. Нов телефон!

— Добре — изхриптя той уморено. — Идвам!

— Здравей, Бартън.

— Какво искаш?

— Самотен съм. Аз живея само когато говоря. Затова трябва да говоря. Не можеш завинаги да ми затвориш устата.

— Остави ме на мира! — ужасено извика старецът. — Ох, сърцето ми!

— Тук е Бартън, на двадесет и четири години. Минаха още две години. В очакване. И съм още малко по-самотен. Четох „Война и мир“, пих шери, ходих по ресторанти и сам си бях и готвач, и келнер, и се развличах. Тази вечер ще играя в една пиеса в „Тиволи“ — Емил Бартън в „Безплодните усилия на любовта“ и сам ще изпълнявам всички роли, някои с перука.

— Престани да ми се обаждаш или ще те убия!

— Ти не можеш да ме убиеш. Трябва преди всичко да ме намериш!

— Ще те намеря.

— Но си забравил къде си ме скрил. Аз съм навсякъде — в къщи, кабинни, кантони, кабели, подземници! Е, какво, опитай! И как ще го наречеш? Телеубийство? Или самоубийство? Ти си завистлив. Завиждаш ми, че съм само на двадесет и четири години, с блестящи очи, здрав, млад! Добре, старче, това е война! Между нас. Между мен. Ние сме цял полк от всички възрасти срещу теб, истинския. Е, какво, хайде обяви ни война!

— Ще те убия!

Щрак. Тишина.

Той изхвърли телефона през прозореца.

В среднощния студ автомобилът прекосяваше дълбоката Долина. На пода до краката на Бартън имаше пистолет, пушка, динамит. Ревът на колата отекваше в дребните му уморени кости.

Ще ги открия, мислеше си той, и ще ги унищожа до един. О, господи, как можа да ми стори това?

Спря колата. Късните луни заливаха странен град. Въздухът бе неподвижен.

Държеше пушката в замръзналите си ръце. Огледа стълбовете, кантоните, кабините, къде в този град бяха скрити гласовете? В тази разпределителна кутия? Или в онази там? Толкова отдавна беше. Диво се озърташе насам-натам.

Вдигна пушката.

Кутията се разби от първия изстрел.

Всичките, помисли си. Всички кули в града ще сринат. Но съм забравил вече. Много време мина.

Колата минаваше по безмълвните улици.

Иззвъня телефон.

Погледна към пустия дръгстор.

Телефон.

С пистолета простреля ключалката на вратата и влезе.

Щрак.

— Здравей, Бартън! Само да те предупредя. Не се опитвай да сринеш всички кули и да вдигнеш всичко във въздуха. По този начин сам си затягаш примката. Представи си, че...

Щрак.

Той излезе бавно от телефонната кабина и на улицата се послуша за бръмченето на телефонните централи високо във въздуха, все още живи, все още невредими. Гледаше ги и изведнъж разбра.

Не биваше да ги разрушава. Представи си, помисли той, че дойдат хора от Земята, нещо невъзможно, но все пак представи си, че дойдат тази нощ, утре, другата седмица? И се приземят на другата страна на планетата и опитат да се свържат по телефона с Бартън и се окаже, че връзката е прекъсната.

Бартън изпусна оръжието.

— Няма да дойде корабът — тихо спореше той сам със себе си.
— Стар съм. Твърде късно е вече.

Но представи си, че дойдат и ти така и не разбереш, помисли пак той. Не, не бива да разрушава връзката.

Отново иззвъня телефонът.

Той се обърна вяло. Затътри крака обратно към дръгстора и взе да върти слушалката в ръце.

— Ало? — непознат глас.

— Моля ти се — каза старецът, — не ме безпокой повече.

— Кой е това, кой е там? Кой се обажда? Къде сте? — викаше изненадан гласът.

— Един момент — старецът се поколеба. — Тук е Емил Бартън, кой се обажда?

— Капитан Рокуел, от кораба „Аполо-48“. Току-що пристигаме от Земята.

— Не, не, не.

— Вие ли сте, мистър Бартън?

— Не, не, не може да бъде.

— Къде се намирате?

— Лъжеш! — старецът се бе облегнал на кабината. Очите му бяха застинали като слепи. — Това си ти, Бартън, подиграваш ми се, пак някаква лъжа си измислил!

— Тук е капитан Рокуел. Току-що се приземихме. В Ню Чикаго. Вие къде се намирате?

— В Грийн Вила — изхриптя той. — На шестстотин мили от вас.

— Слушайте, Бартън, не можете ли да дойдете?

— Какво?

— Ние ремонтираме кораба. Изморени сме от пътуването. Ще можете ли да дойдете?

— Да, да.

— Намираме се на космодрума край града. Ще можете ли да дойдете до утре?

— Да, но...

— Какво?

Старецът погали слушалката.

— Как е на Земята? Как е в Ню Йорк? Свърши ли войната? Кой е сега президент? Какво става?

— Ще имаме толкова време да побъбрим, като дойдете.

— Всичко наред ли е?

— Всичко е наред.

— Слава богу — старецът слушаше далечния глас. — Сигурен ли сте, че сте капитан Рокуел?

— Дявол да ви вземе, човече!

— Прощавайте!

Той остави слушалката и се втурна навън.

Те са тук, след толкова години, невероятно, това са неговите хора, които ще го отведат при земните морета, небеса и планини.

Подкара колата. Имаше да пътува цяла нощ. Струва си да рискува, за да види хората, да стисне ръцете им, да ги чуе след толкова време.

Колата гърмеше по хълмовете.

Този глас. Капитан Рокуел. Не може да е неговият глас отпреди четиридесет години. Никога не е правил подобен запис. Или пък е правил? В някоя от депресиите си, в периодите на пиански цинизъм дали не е направил някога фалшив запис на фалшиво приземяване на Марс с изкуствен капитан и въображаем екипаж? Той разтърси буйно глава. Не. Недоверчив глупак е той. Сега нямаше място за съмнение. Той трябва да се надпреварва цяла нощ с марсианските луни. Каква среща ще бъде!

Изгряваше слънцето. Беше безкрайно изморен, но седеше като на тръни, сърцето му прескачаше, а ръцете едва държаха волана.

Предстоеше му огромно удоволствие — един последен телефонен разговор: Здравей, млади Бъртън, тук е старият Бартън. Днес заминавам за Земята! Спасен! Той безсилно се усмихна.

Стигна сенчестите покрайнини на Ню Чикаго. Излезе от колата, изправи се, вперил поглед в ракетната площадка и разтърка зачервените си очи.

Ракетната площадка бе пуста. Никой не се завтече да го посрещне. Никой не стисна ръката му, не възкликна, не се засмя.

Сърцето му се задави във вик. Обгърна го мрачина и му се стори, че попада в някаква бездна. Повлече се към контролната зала.

Вътре на бюрото стояха подредени шест телефона.

Чакаше задъхан.

Най-сетне: телефонът!

Вдигна тежката слушалка.

Един глас се обади:

— Питам се дали ще стигнеш жив дотам.

Старецът не отвърна, но остана със слушалката в ръка.

Гласът продължи:

— Капитан Рокуел очаква нарежданията ви. На вашите заповеди, сър!

— Ти-и! — изхриптя старецът.

— Как си със сърцето, старче?

— Не!

— Трябваше по някакъв начин да те унищожа, за да мога да живея аз, ако един електронен запис може да се нарече живот.

— Сега тръгвам — отвърна старецът. — Не ме интересува. Всичко ще вдигна във въздуха, та до един да измрете!

— Нямаш вече сили, старче. Защо мислиш, те накарах да пропътуваш такова разстояние толкова бързо? Това беше последното ти пътуване.

Старецът усети, че сърцето му замира. Едва ли ще успее да стигне до другите градове. Войната е загубена. Той се свлече на стола и от гърдите му се изтръгна дълбок, отчаян стон. Втренчи се в другите пет телефона. Като по даден знак те гръмнаха в хор! Ято грозни, кресливи птици!

Автоматичните слушалки се изпружиха. Залата се завъртя пред очите му.

— Бартън! Бартън! Бартън!

Той сграбчи телефона, затисна с длан слушалката, но тя и сега му се изсмя. Той блъсна апарата, ритна го, заизвива горещата жица като змия в пръстите си, скъса я. Телефонът падна в треперещите му крака.

Разби други три телефона. Внезапно настана тишина.

В този миг тялото му сякаш откри нещо, което дълго бе пазило в тайна и то се разля по уморените му кости. Клепачите му се отпуснаха увехнали. Устата му пресъхна. Ушите омекнаха като восък. Вдигна ръце към гърдите си, падна възник и утихна. Дишането му замря. Сърцето му спря.

След дълга пауза иззвъняха останалите два телефона.

Някъде нещо щракна. Двата гласа бяха свързани един с друг.

— Здравей, Бартън ли е?

— Да, Бартън.

— Аз съм на двадесет и четири години.

— А аз — на двадесет и шест. И двамата сме млади. Какво става?

— Не знам. Слушай.

Безмълвната стая. Старецът лежеше неподвижен на пода. През счупения прозорец нахлуваше вятър. Хладно беше.

— Можеш да ми честитиш, Бартън, днес е двадесет и шестият ми рожден ден!

— Честито!

И гласовете запяха за рождените си дни и песента се зарея през прозореца тихо, тихо към мъртвия град.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.